

Konu: **Ruhsal İnsan**

Yazı: **77**

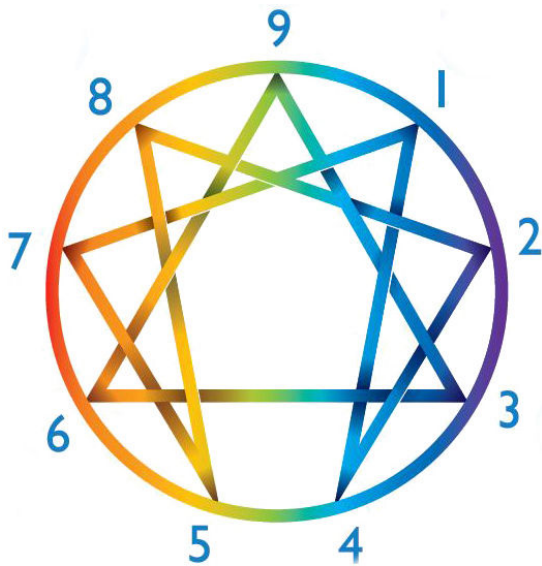
Gurdjieff Öğretisi

Doç. Dr. **Haluk BERKMEN**

Georges Gurdjieff (1866 – 1949) dünyaca meşhur olmuş bir bilge kişidir. Babası köy köy dolaşıp saz eşliğinde şiirler okuyan, masallar söyleyen ve Anadolu *âşıklık* geleneğini sürdüren bir halk ozanı idi. Babasının etkisiyle küçük yaşta kadim bilgelik ile ilgilenmiş olan Gurdjieff, 1913 yılında Moskova’da ilk bilgelik okulunu kurdu. 1917 Rus devriminin zor şartları onun grubuyla Rusya’dan ayrılmasına ve önce kısa bir süreliğine İstanbul’a gelmesine, ardından Paris’e yerleşmesine neden oldu.

Gurdjieff’in eğitim sisteminde sadece bilgelik değil, ayrıca müzik ve bir tür kutsal dans da bulunur. Amaç, insanın kendisini tanıyarak *uyanık kalmasını* sağlamaktır. Zira Gurdjieff’e göre her insan adeta bir uyurgezer gibi, farkında olmadan yaşamaktadır ve uyanması gerekir. Gurdjieff’in öğretisini dünyaya **İnsanın Gerçeği** adlı kitabıyla **P. D. Uspensky** (1) ve müzik ile dansını **Thomas** ile **Olga de Hartmann** çifti tanıtmıştır (2).

Gurdjieff insanları 9 tip olarak sınıflamış karakterlerin birbirleriyle olan ilişkilerini 9 eşit parçaya bölünmüş bir çember üzerinde göstermiştir. Bu simgeye Yunanca ‘dokuz’ demek olan ‘enea’ sözünden mülhem **Eneagram** denmiştir (3). Her insan karakterinde bu dokuz tipten biri özellikle baskındır ama diğer tipler de karakterinde ikincil olarak bulunur. Genelde yaygın olarak bulunan üç tip insan vardır. Bunlar, köşeleri 3, 6 ve 9 sayılarıyla belirtilen bir üçgen oluştururlar. Altta solda *eneagram* ve sağında 9 karakter tipi görülüyor.

TİP	ARAYIŞI	TEMEL İÇGÜDÜSÜ
1	Dönüştürücü	İyilik, Bütünlük, Denge
2	Yardımcı	Empati, Sevgi, Aşk
3	İşbirici	Fayda, Değer, Önem
4	Bireyselci	Benlik, Bencillik, Kişilik
5	Araştırmacı	Merak, Anlayış, Kavrayış
6	Kuralcı	İnanç, Yasalar, İlkeler
7	Atılımcı	Başarı, Mutluluk, Tatmin
8	Sorgulayıcı	Gerçeklik, Nedensellik
9	Barışçı	Huzur, İyilik, Denge

Üç temel tip olan **İşbitirici**, **Kuralcı** ve **Barışçı** olanlar bir eşkenar üçgenin köşelerinde bulunurlar. Barışçı tip, en değerli ve önemli insan karakteri olarak üçgenin tepesinde yer almaktadır. En önemsiz kabul edilen tipler ise Bireyselci ve Araştırmacı olanlardır.

İş-bitirici tip: Pratik zekâlıdır ve her faaliyetin, girişimin veya maddesel nesnenin bir fayda sağlamasını ister. Bu tipler çevrelerine değer katarlar ve insanlara önem verirler. Kendilerine de önem verilmesini isterler. Genelde serbest meslek sahipleri iş-bitirici insan tipinde olanlardır.

Kuralcı tip: Yasalara ve toplum kurallarına önem verir. İlkeli ve inançlıdır. Dini inançları kuvvetli olup, evrenin düzenli ve kurallı bir yapı olduğuna inanırlar. Genelde hukukla, yasalarla ve inançla ilgili meslekleri seçenler kuralcı tiplerdir.

Barışçı: Hayatta huzur ararlar ve geri planda kalmayı tercih ederler. Bu tipler için, iyilik, güzellik ve denge yaşamlarında önemli bir yer tutar. Ruhsallık, bilgelik ve sanat ile ilgilenirler. Pratik sonuçlardan çok, ideal çözümlerin peşindedirler. Çevrelerinde ve dünyada barışın sağlanması için gayret ederler.

Eneagram'da görüldüğü gibi Araştırmacı tipler Atılımcı, Sorgulayıcı, Bireyselci, Dönüştürücü ve Yardımcıdır. Bu tipler dünyayı ve çevrelerini değiştirmek isterler. Kabul-edile-gelmiş kurallara da pek fazla önem vermezler. Bu bakımdan ne iş-bitirici olmaya ne de barış sağlamaya çalışırlar. Onlar için önemli olan sormak, soruşturmak, aramak ve değiştirmektir. Buluşlarıyla insanlığa yardımcı olsalar da beklenenden farklı hatta insanlığa zararlı sonuçlar ortaya çıksa da bu durum onları pek ilgilendirmez. Bu bakımdan niyetleri iyi olsa da düzensizliğe ve karmaşaya da neden olabilirler.

Gurdjieff'e göre kendini değiştirmek, yani bilge ve barışçı bir kişilik kazanabilmek için büyük çaba harcamak gerekir. Zira insan ancak "**üstün çaba**" ile uyanabilir (4). Bu bağlamda 'uyanmak' farkında olmak, kendini bilmek ve tanımak demektir. Gurdjieff diyor ki:

Teorik olarak insan uyanmaya muktedirdir. Fakat pratikte bu hemen hemen imkânsızdır. Zira bir an için o, uyanıp gözlerini açtığı anda uykuya dalmasına neden olan bütün kuvvetler onun üzerinde on misli fazla enerji ile faaliyet göstermeye başlarlar ve o, uyanık olduğunu veya uyanmakta olduğunu hayal ederek yine derhal uykuya döner (5).

İnsanların uyanmasını sağlamak için Gurdjieff 'DUR' oyununu icat etmişti. Etrafındaki öğrencilerine hiç beklemedikleri bir anda "dur" der ve onların o anda heykel gibi hareketsiz kalmalarını isterdi. Bu çok zor bir oyundu. Örneğin tam çay içerken çay bardağı dudağınıza değdiği anda "dur" dendiğini düşünün. Çayı içemezsiniz. Bardağı geri koyamazsınız. Elinizi oynatamazsınız. Ne kadar zor bir durum değil mi? Ama Gurdjieff "tamam" diyene kadar o durumda kalmak zorundasınız.

Gurdjiev bu oyunu farkındalığı arttırmak için icat etmişti. Çünkü biliyordu ki farkındalığın ilk adımı **bedensel** ve fiziksel farkındalıktır. Ondan sonra **ifade** (söz) farkındalığı ve nihayet **var-olma** farkındalığı gelecektir. Anadolu geleneğinde "eline, beline, diline hâkim ol" sözü aynı bilinç düzeyine işaret eder. Kendini bilmek ve farkında olarak yaşamak etki-tepki mekanizmasının ötesine geçmeyi gerektirir. Etki-tepki mekanizması içinde olan bir insan makine gibidir. Zira makine bilinçsizce etkiye tepki göstererek çalışır. Bilinçli insan anda yaşar ve gerektiğinde etkiye tepki de verebilir, ama bu davranışı sürdürmez ve anında hem kendine hem de duruma hâkim olmayı başarır.

Gurdjieff: "İnsanlar birer makinedirler ve makinelerden mekanik davranışlar dışında hiçbir şey beklenemez" demiştir. İnsanların mekanik tepkilerden ve davranışlardan kurtulmaları için hangi amaca hizmet ettiklerini kavramaları ve farkına varmaları gerekir. Bu bilince ulaşmak ise kendiliğinden olacak iş değildir. İnsanları bilinçlendirecek ve uyanmalarını sağlayacak bir yardımcıya (mürşide) gereksinimleri vardır. Gurdjieff: "**İnsan uyandıığında ölebilir, öldüğünde doğabilir**" demiştir (6).

Bu anlayış Tasavvuf öğretilerinde "Ölmeden önce ölmek" şeklinde bulunmaktadır. 'Ölmek' kavramı fiziksel ölüm olmayıp, iç gelişimi önleyen takıntılardan ve beklentilerden gerçekten kurtulup onları terk etmek anlamını içerir. 'Doğmak' ise, yeni bir gelişimin başlaması, öz benliğin ortaya çıkması ve farklı bir bilinç düzeyine ulaşılması durumudur.

İnsanlar bu dünyada doğarlar yaşarlar ve ölürlükler. Fakat pek çoğu neden bu dünyaya geldiğinin ve hangi amaca hizmet ettiğinin, hangi ideolojinin oyuncağı olduğunun farkında bile değildir. Yaşamları bir hay-huy, bir etki-tepki mücadelesi içinde sürüp gider. Çalışırlar, evlenirler, çocuk yaparlar, çocuk büyütürler, yaşlanıp emekli olurlar ama bir gün olsun "benim bu dünyada var olmamın amacı ne?" diye sormazlar. Çünkü bu sorunun cevabını vermek için kendileri ile hesaplaşmaları gerekir. Ne geçmişin hatıraları ne de geleceğin hayalleri onları etkilememeli, içinde buldukları durumun bilincinde olmaları gerekir. Etki ve tepkinin ötesinde durumun bilincinde olabilmek için beklenti ve saplantılardan kurtulmuş olmak gerekir.

Beklentiler gelecekle, saplantılar ise geçmişle ilgilidir. Oysaki an'da yaşayınca ne geçmişin takıntıları ne de geleceğin beklentileri etkin olabilir. An'ın farkına vararak yaşamak demek tercihli olmayan değerler üretmek demektir. Yani her şey, hem önemli hem de son derece önemsizdir. Zira önem verdiğimiz her durum veya kişi egomuzdan (bencil nefsimizden) kaynaklanır. Bizi etki-tepki mekanizması içinde yaşatan da egomuzdur. Egomuz yani nefsimiz bizim ne kadar önemli bir varlık olduğumuzu hep tekrarlayıp durur. Egomuz sürekli bizi korumaya çalışan bir kalkan gibidir. Bu ego kalkanının arkasına sığınarak kendimizi güvende hissederiz. Bu korunma mekanizmasını da çoğu zaman "haysiyet, izzeti-nefis, saygın kişilik" gibi kavramların arkasına gizleyerek kendimizi haklı göstermeye çalışırız.

Oysaki kendini tanıyarak ve farkında olarak yaşamak, kendi ile her an hesaplaşmayı ve içinde bulunduğu insan tipini değiştirmeyi gerektirir. Bunu başarabilmek için de evrende her var olanın eşit derecede önemli olduğunu kavramakta yarar vardır. Örneğin, "Ben ailemi her şeye tercih ederim. Önce eşim ve çocuklarım gelir. Sonra diğer insanlar" dediğimizde olayları tarafsız bir gözle inceleyemeyiz. Tarafsız olmak bazen bertaraf olmaya neden olsa da, bilge kişiler için önemli olan huzurlu, dengeli ve iyilik üreten bir yaşam sürmektir.

Kaynaklar:

- (1) **İnsanın Gerçeği**, P.D. Ouspensky, Ruh ve Madde Yayınları, 1994, İstanbul.
- (2) **Our Life with Mr. Gurdjieff**, Thomas and Olga de Hartmann, Penguin Books, Arkana, 1985, Londra, İngiltere.
- (3) Kaynak (1), sayfa 417.
- (4) Kaynak (1), sayfa 33.
- (5) Kaynak (1), sayfa 37.
- (6) Kaynak (1), sayfa 41.